

*Az eszményi cél felé törekvés ad
tartalmat az emberi életnek*

BENEDEK VINCE

1856–1950

Tanítói hivatását meghatározó környezet

Benedek Vince 1856. január 22-én, Vince napján látta meg a napvilágot Vanyola településen. Édesapját, Benedek Jánost a faluban neves néptanítóként tisztelték, akinek tizenkilenc évi vanyolai működése folyamán érdemi szerepe volt a község műveltségi szemléletének formálásában. Édesanyja, Dregály Zsófia a család háztartását vezette.

Vince szép, hangulatos környezetben töltötte gyermekkorát. Szülőfaluja az Észak-Bakony lábánál fekvő település, közelében halad át a Gecsei-ér és a Csikvándi-Bakony-ér. A természeti adottságokban változatos környék pajtásai körében érdekes, kalandos programokat biztosított számára. Az édesapja által vezetett evangélikus elemi népiskolában diáktársai ragaszkodtak hozzá, valami új dologgal mindig felhívta magára a figyelmet. Barátkozó pajtásnak ismerték.

Az iskola feltételrendszere a kor elvárásainak megfelelt. Minden korosztály együtt tanult. Az 1862-es egyházlátogatási jegyzőkönyvben olvasható, hogy a tanító hatvanöt „oskolás” növendékről gondoskodott kitűnő szorgalommal, szakavatottsággal. Az előírt tanítási anyag oktatása mellett örömmel foglalkoztatta tanítványait az iskola kertjében, a szép környezetben sokat kirándultak, miközben mindig a természet tiszteletére, megbecsülésére nevelt.

Vince tízéves volt, amikor új időszak kezdődött életében, búcsút kellett mondania szeretett szülőhelyének. 1866-ban édesapját Győrbe helyezték, és megbízták az akkor induló szabadhegyi-külvárosi vegyes csoportú evangélikus elemi népiskola vezetésével. Fia is itt folytatta tanulmányait, majd a Győri Evangélikus Algimnáziumba írták be. Érdekes eseményt jelentett számára, hogy bátyja, Benedek Adolf – aki tizenegy évvel idősebb volt nála – a Győri Evangélikus Elemi Iskolában tanított. A két testvér – mint tanító és tanuló – igazából az evangélikus iskola keretei között került egymáshoz lelki közelségbe. Adolfot már kezdő korában is a tanítás igazi mesterének ismerték. Saját kezűleg készített szemléltető eszközöket a természetismeret és a fizika tanításához. Néhány év alatt egyedülálló

ásvány- és csigagyűjteménnyel gazdagította az iskola szertárát. Vince mindezen tevékenységben hűséges társa lett, örömmel és érdeklődéssel kapcsolódott be az ilyen jellegű gyűjtőmunkába. Hasznos időt töltöttek együtt, miközben a kisebbik testvér a tanulás mellett a tanítói munka alapvető pedagógiai tényezőit is megismerte. Édesapja – Adolffhoz hasonlóan – látványos és sikeres tanítói pályán haladt, királyi koronás érdemkereszttel tüntették ki. Nem lehet csodálkozni, hogy Vincét is elvarázsolta ez az érdekes hivatás. Akkor még nem sejtette, hogy a tanítócsalád tradíciója majd az ő személyében teljesebben megvalósul.

Testvére, Benedek Adolf és édesapja, Benedek János a győri evangélikus iskola tantestületében (1877)

Felkészülés a tanítói pályára

A győri algimnáziumot követően a soproni evangélikus líceumba, majd a tanítóképző intézetbe került. Apja lelkesnek szánta, de a fiú mindenáron tanító szeretett volna lenni. Pályájával kapcsolatos elképzelését a család végül helybenhagyta. Apja már az iskolába készülődés idején emlékeztette: „Fiam, a képzőbe jelentkezni egy életre szóló elkötelezettséget jelent.” Ez az elvárás egyre mélyebben a lelkébe vésődött.

Mi jellemezte a soproni intézményt ebben az időszakban?

A tanítóképző elsőrendű feltételrendszerrel működött. Kétemeletes épületéhez nagy kert tartozott. Minden növendék az intézetben lakott. Nem voltak magas létszámok, 10-15 diák tanult egy-egy csoportban. A képző egy nagykönyvtárral, három ifjúsági könyvtárral, természettudományos múzeummal és sok taneszközzel rendelkezett. Az országosan meghatározott tantárgyakon kívül kötelező jelleggel tanulták a diákok a rajz, a gyorsírás a

testgyakorlás tantárgyakat, valamint a selymészetet.¹ Kiemelt képzési terület volt a zenei nevelés, az alapfokú egyházi zenei oktatás. Több hangszer – orgona, harmónium, zongora, hegedű, metronom – állt rendelkezésre, a növendékek gyakran orgonáltak az istentiszteleteken, s kötelező feladatként, de nagyon lelkesen kijártak a helyi gyülekezet két filiájához tartozó Harka és Meggyes településre is.²

A diákként az intézetben kedvére való környezetet talált, szinte minden érdekelt. Többször feltette magának a kérdést: Mi az, amivel érdemes lenne behatóbban foglalkoznia? Bátyja, Adolf – aki korábban szintén a képezdőben végzett – tanácsolta neki, hogy több területen próbálja ki képességeit. Mindenesetre rövid időn belül tagja lett a Pálffy-körnek, ahol gyakran szerepelt, sokat olvasott, irodalmi műveltségét gyarapította. Itt korán kitért az előadói képességével. A német nyelvű önképzőkör is vonzotta, édesapja jó német nyelvismerete követendő példaként állt előtte. A zenetanulás, a zenei képzés ugyancsak érdeklődésének fókuszába került, a zenetársaság tagjaként gyakran kínálkozott számára iskolai és városi zenei program. A természetismeret pedig – gyermekkori emlékeivel gazdagítva – most is közkedvelt területe lett. Ehhez még Király József Pál igazgató úr természetrajz óráin és az általa szervezett tanulmányi kirándulásokon újabb tartalmas élményekhez jutott. Osztálytársai közül tartós barátságot alakított ki Gróf Endre győri diákkal, akiben hasonló szemléletű és lelkületű társat talált. A diákkori barátságából később alkotó, együttműködő tanítói munkakapcsolat lett.

A képezői évek alatt tanítói elhivatottsága mind jobban elmélyült. 1875. június végén az intézményben hét tantárgyból (természettan, számtan-mértan, magyar nyelv, német nyelv, neveléslélektan, oktatásmódszertan, gazdaságtan) közvizsgát tett.³ Ezt követően tanítóként helyezkedhetett el. Az iskola segítséget nyújtott végzett tanítóinak az álláskeresésben. Mint kezdő tanító helyettes állást kapott a farádi evangélikus anyaegyház jobaházi filiájába. Feszült várakozással, de nagy kedvvel indult a számára ismeretlen kis faluba. Tüske István tanító urat váltotta, aki a helyi viszonyokról részletekbe menően tájékoztatta őt és jó tanácsokkal látta el.⁴

Tablóképe (1875)

¹ Értésítés a Soproni Evangélikus kerületi Tanítóképezdéről az 1874–1875. iskolai évről. 3. p.

² Tanúsítvány a Soproni Evangélikus Tanítóképezdéről az 1873–1874-iki tanévben 4. p.

³ Értésítés a Soproni Evangélikus kerületi Tanítóképezdéről, i. m. 14. p.

⁴ <http://frad-lutheran.hu/a-gyulekezet-tortenete>. In: Jobaháza leányegyház. (Az adatátvétel ideje: 2015. szept. 2.)

A rátalálás öröme

Jobaházán egy tantermes evangélikus elemi iskola működött, amely egyúttal imaházul is szolgált. A faluban az elemi iskolás korosztály ebben az időszakban kb. hatvan főt tett ki. Közöttük jelentős számú volt a szegény gyermek, akiket az iskola jótékony célú alapítványa rendszeresen támogatott.

Tanítói munkája kezdetén elhatározta, hogy már az ismerkedés időszakában személyes közelségbe kell kerülnie tanítványaihoz. Jó hangulatú tanítási órákat tartott, szívből jövő szavaival sikerült felkeltenie az érdeklődést munkája iránt. Esténként érdekes, megragadó előadásaival maga köré gyűjtötte a fiatalokat. A felnőttek figyelmét is felkeltette. Az akkoriban törvényesen elrendelt méter-mértékek megismertetésére előadás-sorozatot indított. Rövid idő elteltével, kezdeményező szerepével közismertté vált a településen. Később rendszeres tanítói megbízást kapott. Egyre jobban érezte választott szakmájában a rátalálás örömét.

Ugyanebben az időszakban a véletlen folytán diákkori barátja, Gróf Endre a farádi anyaegyház evangélikus elemi iskolájánál kapott tanítói beosztást. A két község három kilométerre volt egymástól. Nemcsak a közelség és a diákbarátság, hanem az egyházközségen belüli szakmai együttműködés az eddiginél is szorosabbá fűzte kapcsolatukat. Gyakran találkoztak, módszertani kérdésekben szót váltottak egymással, akadt olyan tanítási helyzet is, amelyre közös megoldásokat kerestek. Közben együtt utaztak Győrben lakó szüleikhez, fiatal tanítóként ismerkedtek a város közéletével, s itt szerzett tapasztalataikkal próbálták gazdagítani munkahelyük szellemi és kulturális életét.

Néhány év elteltével Vince új munkahelyre, a győri gyülekezethez tartozó újfalui leányegyház evangélikus iskolájába került. Tanítói álláshány adódott a településen, miután az akkori tanító, Alexy Lajos Ceglédre távozott. Az iskola állaga, felszerelése a korábbi munkahelyéhez képest meglehetősen gyenge volt. Gondot okozott neki a tanulók gyakori hiányzása, az elmaradottakkal külön kellett foglalkoznia.⁵ Hogyan oldja meg ezt a számára új helyzetet? A gyermekkel való egyéni foglalkozásokban találta meg a jó módszert. Tanítványainak személyes közelsége jó terepet biztosított számára nevelési elveinek megvalósításához. Diákjain keresztül találkozott közvetlenül a családokból hozott értékrenddel, erre építeni lehetett gyakorlati tevékenységében. Tanítói stílusának alakításához is indítékokat kapott, miközben megtanulta: mennyire fontos a gyermekkel való viszonylatban a közvetlenség, a jó beleélő képesség, a tanítványok tisztelete, szeretete és a tanulási motiváció fenntartása.

A tanító szorgalmas munkája nyomán néhány év elteltével a tanügyi felügyelők már eredményes munkát láthattak tanulócsoportjában. A Győri Közlöny 42. számában olvasható, hogy Újfalui tanítója 1881. május 22-én tartotta az évi záróvizsgát, ahol több vezető

⁵ Tóth Péter – Jakus György: Győrújfalui és az evangélikus gyülekezet története. 2005. 158. p.

és szülő is részt vett. A vizsga után húsz szép ajándékkönyvet osztottak ki a jó tanulók részére. Az írás a tapasztalatok alapján fogalmazta meg: „Éljenek az ily lelkes tanügybarátok, akik fokozzák a gyermekekben a törekvést a jó, a szép és a hasznos iránt.”⁶

Az Újfaluban töltött nyolc esztendő alatt érdeklődéssel és barátsággal követte a település életét. A lakosság többségével közvetlen kapcsolatba került, ugyanis havi váltásban étkezett közbirtokos családoknál.⁷ Ebben a faluban is ki tudott bontakozni ismeretterjesztő előadásaival. Érdekes, közérdeklődésre irányuló témákat választott, s a résztvevők sok ötlettel gazdagodhattak egymás tapasztalatainak megismerésével is.

Jobaházi és újfalui tanítása folyamán pontos kimutatásokat készített iskolai munkájának egyes mozzanatairól és tanítványai eredményeiről. A nem mindennapi – több mint száz esztendőss – dokumentumokban megtekinthetjük a korabeli népiskolai tantárgyakat, a tanvizsgák rendjét, az iskolába járó diákok nevét, számát, sőt még az érdem szerinti sorrendjét is.⁸

JOBHÁZI Á. V. EVANG. ISKOLA TANÍTVÁNYAINAK NÉVSOROZATA és az 1877-ik évi május 15-ik napján tartandó tanvizsgán előadott tárgyak rendje.			EVANGÉLIKUS GYŐRI GYÜLEKEZET AZ ÚJFALUI ÁG. HITV. EVANG. ISKOLA TANÍTVÁNYAINAK NÉVSOROZATA ÉS AZ 1880-IK ÉVI MÁJUS HÓ 17-IK NAPJÁN TARTANDÓ TANVIZSGÁN ELŐADOTT TANTÁRGYAK RENDJE.										
<p>Tantárgyak:</p> <p>1. Vallás. 2. Bibliai történelem. 3. Egyháztörténet. 4. Aranykor. 5. Órások. 6. Holgyok. 7. Számítás. 8. Földrajz. 9. Történelem. 10. Alkotmánytan. 11. Természettudomány. 12. Élelmiszer (egyházi és világi dalnok). 14. Szavalkozások. 15. Irati műveltség.</p>			<p>I. Tantárgyak:</p> <p>1. Vallás és egyháztörténet. 2. Bibliai történelem. 3. Egyházi ének és imák. 4. Órások. 5. Nyelvtan. 6. Holgytan és tollmondás után. 7. Számítás. 8. Beszéd- és értelmezéstan. 9. Földrajz. (Az alkotmánytan ide is számíthat). 10. Történelem. (Az alkotmánytan ide is számíthat). 11. Természettudomány. 12. Természettan. 13. Világi dalnok. 14. Irások.</p>										
<p>A tanítványok névsora: (érdem szerinti)</p> <table border="1"> <tr> <td> <p>Fiúk. III. osztály 9.</p> <p>Mikó Imre. Tompos László. Kiss Lajos. Bognár Lajos. Bodor János. Mollár Lajos. Mikó Dénes. Tompos Lajos. Milly Béla.</p> </td> <td> <p>Tompos Zsigmond. Bognár Géza. Tóth Imre. Kovács Dániel. Rebberger Mór. Mikó János. Sabolcs János. Mikó Géza. Kovács Lajos.</p> </td> <td> <p>Leányok. III. osztály 5.</p> <p>Szalay Ilka. Szalay Lóca. Tompos Lina. Dobrossy Ester. Kovács Julianna.</p> </td> <td> <p>I. osztály 5.</p> <p>Nagy Lilla. Kovács Anna. Dobrossy Ester. Kovács Anna. Bognár Vilma.</p> </td> <td> <p>Jelen van 55 Kimaradt 12 Összesen 67.</p> </td> </tr> </table>			<p>Fiúk. III. osztály 9.</p> <p>Mikó Imre. Tompos László. Kiss Lajos. Bognár Lajos. Bodor János. Mollár Lajos. Mikó Dénes. Tompos Lajos. Milly Béla.</p>	<p>Tompos Zsigmond. Bognár Géza. Tóth Imre. Kovács Dániel. Rebberger Mór. Mikó János. Sabolcs János. Mikó Géza. Kovács Lajos.</p>	<p>Leányok. III. osztály 5.</p> <p>Szalay Ilka. Szalay Lóca. Tompos Lina. Dobrossy Ester. Kovács Julianna.</p>	<p>I. osztály 5.</p> <p>Nagy Lilla. Kovács Anna. Dobrossy Ester. Kovács Anna. Bognár Vilma.</p>	<p>Jelen van 55 Kimaradt 12 Összesen 67.</p>	<p>II. Tanítványok névsora (érdem szerinti).</p> <table border="1"> <tr> <td> <p>a) Fiúk. Felső osztály 6. Pinter Mihály. Tuska Sándor. Németh János. Szebek Sándor, kím. Erdélyi György. Németh Kálmán.</p> <p>Közép osztály 6. Odor Pál. Tompos József. Ferencczy István, kím. Förri Mihály. Jakus György. Erdélyi János.</p> <p>Alsó osztály 11. Odor József.</p> </td> <td> <p>Németh Ferenc. Jakus Károly. Hargos György. Ferencczy János. Horváth Mihály. * Erdélyi György. Molnár Lajos. Jakus Mihály. Németh Mihály. Förri Sándor.</p> <p>b) Leányok. Felső osztály 6. Horváth Julia. Tompos Elza. Szebeky Vilma. Németh Vilma.</p> </td> <td> <p>Tompos Etel. Pinter Vilma. Közép osztály 5. Tuska Zsuzsanna. Németh Zsófia. Jakus Vilma. Pinter Julia. Bodor Zsófia.</p> <p>Alsó osztály 3. Szebek Beke. * Tompos Vilma. Pinter Zsófia.</p> <p>Jelen van: 35 Kimaradt: 2 Összesen: 37.</p> </td> </tr> </table>			<p>a) Fiúk. Felső osztály 6. Pinter Mihály. Tuska Sándor. Németh János. Szebek Sándor, kím. Erdélyi György. Németh Kálmán.</p> <p>Közép osztály 6. Odor Pál. Tompos József. Ferencczy István, kím. Förri Mihály. Jakus György. Erdélyi János.</p> <p>Alsó osztály 11. Odor József.</p>	<p>Németh Ferenc. Jakus Károly. Hargos György. Ferencczy János. Horváth Mihály. * Erdélyi György. Molnár Lajos. Jakus Mihály. Németh Mihály. Förri Sándor.</p> <p>b) Leányok. Felső osztály 6. Horváth Julia. Tompos Elza. Szebeky Vilma. Németh Vilma.</p>	<p>Tompos Etel. Pinter Vilma. Közép osztály 5. Tuska Zsuzsanna. Németh Zsófia. Jakus Vilma. Pinter Julia. Bodor Zsófia.</p> <p>Alsó osztály 3. Szebek Beke. * Tompos Vilma. Pinter Zsófia.</p> <p>Jelen van: 35 Kimaradt: 2 Összesen: 37.</p>
<p>Fiúk. III. osztály 9.</p> <p>Mikó Imre. Tompos László. Kiss Lajos. Bognár Lajos. Bodor János. Mollár Lajos. Mikó Dénes. Tompos Lajos. Milly Béla.</p>	<p>Tompos Zsigmond. Bognár Géza. Tóth Imre. Kovács Dániel. Rebberger Mór. Mikó János. Sabolcs János. Mikó Géza. Kovács Lajos.</p>	<p>Leányok. III. osztály 5.</p> <p>Szalay Ilka. Szalay Lóca. Tompos Lina. Dobrossy Ester. Kovács Julianna.</p>	<p>I. osztály 5.</p> <p>Nagy Lilla. Kovács Anna. Dobrossy Ester. Kovács Anna. Bognár Vilma.</p>	<p>Jelen van 55 Kimaradt 12 Összesen 67.</p>									
<p>a) Fiúk. Felső osztály 6. Pinter Mihály. Tuska Sándor. Németh János. Szebek Sándor, kím. Erdélyi György. Németh Kálmán.</p> <p>Közép osztály 6. Odor Pál. Tompos József. Ferencczy István, kím. Förri Mihály. Jakus György. Erdélyi János.</p> <p>Alsó osztály 11. Odor József.</p>	<p>Németh Ferenc. Jakus Károly. Hargos György. Ferencczy János. Horváth Mihály. * Erdélyi György. Molnár Lajos. Jakus Mihály. Németh Mihály. Förri Sándor.</p> <p>b) Leányok. Felső osztály 6. Horváth Julia. Tompos Elza. Szebeky Vilma. Németh Vilma.</p>	<p>Tompos Etel. Pinter Vilma. Közép osztály 5. Tuska Zsuzsanna. Németh Zsófia. Jakus Vilma. Pinter Julia. Bodor Zsófia.</p> <p>Alsó osztály 3. Szebek Beke. * Tompos Vilma. Pinter Zsófia.</p> <p>Jelen van: 35 Kimaradt: 2 Összesen: 37.</p>											

A Jobaházi Á. V. Evang. Iskola tanítványainak névsorozata (1877)

Az Újfalui Ág. Hitv. Evang. Iskola tanítványainak névsorozata (1880)

⁶ Tanügy. „A jó fa jó gyümölcsöt terem.” In: Győri Közlöny – politikai vegyes tartalmú lap – 1881/42. sz.

⁷ Tóth Péter – Jakus György, i. m. 154. p.

⁸ A dokumentumokat a győri Ráth Mátyás Evangélikus Levéltárban Benedek Vince hagyatékának anyaga őrzi.

1887. július 17-én a győri ágostai hitvallású evangélikus gyülekezet közgyűlésén győri tanítónak választották.⁹ Így Újfaluból a Győri Evangélikus Népiszkolába került.

A tudást nem átadni, építeni kell

Benedek Vince már többéves tanítói tapasztalattal érkezett a Győri Evangélikus Népiszkolába. Az elemi iskola hat évfolyamossá válásával szükség volt új, szorgalmas, szakmai ötletekkel rendelkező tanítóra. Rátermettségéről a tanügyi felügyelők jelentései alapján már többször meggyőződtek. Iskolai alapfeladatként az 5. és a 6. egyesített fiúosztályban kellett tanítania valamennyi előírt tantárgyat, vezette tovább a testgyakorlatokat és az ismétlő fiúcsoport képzését. Az iskolai népkönyvtár és a tanító-testületi könyvtár teendőivel is megbízták, amit örömmel vállalt. Vasárnapi iskola is működött. Ennek keretében felolvasó üléseket és előadásokat tartott az érdeklődő felnőtteknek, majd a foglalkozások után felhívta a figyelmüket, és lelkesen buzdította őket az iskolai népkönyvtár használatára.¹⁰

A róla szóló korabeli írások szerint tanítási óráit alapos felkészüléssel tervezte. Tisztában volt azzal, hogy a tanítandó ismeretanyagot elemi természetességgel, a növendékekre figyelve lehet csak igazán felépíteni. Saját tapasztalatai alapján fogalmazta meg, hogy semmi olyan mélyen és maradandóan nem hat a gyermeki lélekre, mint az ismeretek megértésének öröme. Meggyőződéssel vallotta, hogy a tudást nem átadni, hanem építeni kell. Mindig tovább látott az iskolánál. Tanítótársainak tartott előadásain gyakran beszélt arról, hogy a tanítás az iskolában egy-egy pedagógiai szituációhoz kötődik. A diákoknak viszont képessé kell válniuk nemcsak az iskolában kapott ismeretek elsajátítására, hanem iskolán kívül adódó élethelyzetekben is megismerni az alapvető emberi értékeket. Alapvetően hangsúlyozta, hogy „(...) az ép, egészséges moralitás természetes reflexe a felismert és elsajátított értékek továbbadása, mert úgy megy előbbre az ember, ha képes bővítve felhasználni azt, amit kapott.”¹¹

Az evangélikus iskolában tanító édesapjától és Adolf testvérétől sokszor hallotta, hogy az intézmény értékekben gazdag tradíciókkal rendelkezik, s ezt a tanítók sokoldalúsága viheti tovább. Korán ráértett a tanító fejlesztő tevékenységének fontosságára, az iskolai nevelő-oktató munka jövőbe ívelő céljára. Ez arra készítette, hogy bekapcsolódjon a Győrvidéki Tanító Egyesület által kiírt szakmai pályázatok munkálataiba. Díjnyertes pályamunkák kerültek ki a keze alól. Egyik ilyen alkotása volt: Földrajzi leckék a népiszkola 3. osztályos anyagából. A pályamunkát tanórai bontásban építette fel, az egyes órákon belül

⁹ Evangélikus Egyház és Iskola 1887/30 sz. 247. p.

¹⁰ Győr Szabad Királyi Városi Evangélikus Gyülekezet Népiszkolájának Értésítője az 1892–1893. tanévről

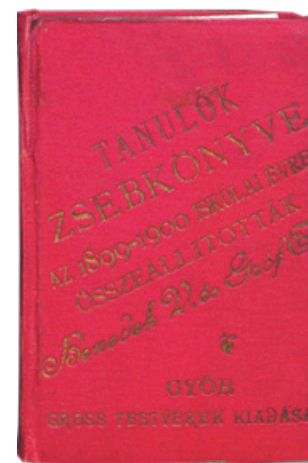
¹¹ Grábics Frigyes: Benedek Vince. In: Hogyan? 1987/1. 27. p.

alábbi részegységeket jelölt: tananyag; segédeszközök; feltételezett előismeretek; módszeres eljárások; jegyzetek; figyelemfelhívás. A pályamű jelígeje is tanulságos oktatási elvet tükröz: „A szemléltetés az ismeret szilárdítója.”¹²

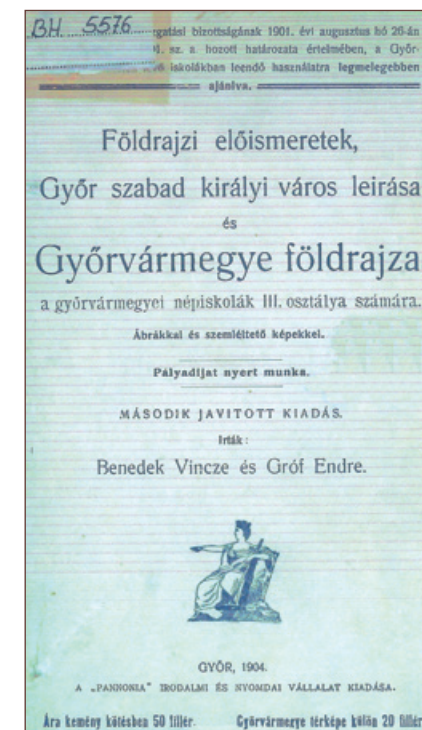
Szakmafejlesztő tevékenységében fontosnak tartotta a tartalmas, jó egységekre tagolt, áttekinthető, közérthetően megírt tetszetős formájú tankönyveket. Gróf Endre barátjával – aki a győri evangélikus népiszkolában ismét kollégája lett – közösen elkészítették és pályázat formájában benyújtották a „Földrajzi előismeretek Győr szabad királyi város leírása és Győrvármegye földrajza a győrvármegyei népiszkolák III. osztálya számára” című tankönyvet. A munka pályadíjat nyert, tartalma, gördülékeny nyelvezete, figyelemfelkeltő szemléltető ábrái miatt rövid idő alatt népszerű lett, és a tanítási gyakorlatban széles körű érdeklődést kapott. 1901 és 1911 között bővített kiadásban többször is megjelent. A javított kiadást szigetközi ábrákkal és képekkel tették teljesebbé. A téma tanításához kapcsolódó segítséget kívántak biztosítani

a „Helytörténeti adatok – segédkönyv a földrajzi ismeretek népiszkolai tankönyvhöz” című könyvükkel.

Érdekes kiadványnak tekinthető a Gróf Endrével együtt szerkesztett „Tanulók zsebkönyve”, amelyben a szokásos naptár mellett praktikus ismereteket kívántak átnyújtani diákjaiknak. Tartalmában a nevezetes találmányokról, feltalálókról, rangos történelmi eseményekről, jeles személyekről is olvashattak az érdeklődők. A zsebkönyv helyet biztosított a tanulótársak névjegyzékének megjelenésére, a tanórarend és az írásbeli házi dolgozatok beírására. Az ötlet a maga korában valóban egyedülállónak tekinthető.

Az 1889–1900. iskolai évre kiadott Tanulók zsebkönyve

A Győrvármegye földrajza című tankönyv 1904-ben megjelent példánya

¹² Tanügyi Értesítő 1901. 93. p.

Tankönyvszerzői munkássága az „Egyházi dallamok” című énekeskönyv közösen készített összeállítására is kiterjedt, amely a gyermek-istentiszteletekre szóló magyar liturgiák legjobb szövegi és zenei darabjait foglalja magába. A szerkesztői csapat: Benedek Vince, Cserhalmi István, Gróf Endre és az egyházközség neves orgonistája és zenetanára, Kirchner Elek az ifjúság korához és vallási szükségleteihez alkalmazkodó szép melódiákat, énekszövegeket, versekben írt gyermekimákat válogatta össze. A könyv régóta fennálló hiányt pótol, az iskolában tankönyvként is használták.

A Benedek Vince tanítói munkáját elemző korabeli írások szinte kivétel nélkül hangsúlyozzák természetes könnyedséggel, lenyűgöző érdekességgel tartott előadásait. Miként Köpeczi Kiss Sámuel írta róla: „Fegyvere a meggyőző beszéd, az eleven toll és a példaadó cselekvés.”¹³

Az iskola millenniumi rendezvényének kiadványa Benedek Vince szerkesztésében (1896)

Az 1848-as szabadságharc iskolai ünnepének előadója Benedek Vince (1898)

Derűs, hazafias beszédei sokáig emlékeztetek maradtak. Talán éppen az ilyen irányú tehetsége révén gyakran adódott fellépési lehetősége. Az intézmény értesítőiben követhető, hogy a március 15-i ünnepségeken

¹³ Köpeczi Kiss Sámuel: Benedek Vince a pátriárka. In: *Evangélikus Népiskola* 1936/2. sz. 68-72. p.

az iskolai rendezvények megszervezését, a hazafias tartalmú szónoki beszédek művészi szinten való előadását rendszerint ő végezte. 1896 májusában – a millenniumi iskolai ünnepség felelőseként – a közel 500 növendéket számláló rendezvénysorozat látványos és tartalmas lebonyolítása is a nevéhez fűződik. Mint az ünnepség szervezője, a Győri Közlöny hasábjain név szerinti elismerésben részesült.¹⁴

A közszellem alakítója

Kevesen mondhatják el magukról, hogy alapvető szakmai feladatuk mellett saját elhatározásból vagy közbizalomból szinte beláthatatlan számú iskolai, városi, illetve országos közösségi szervezet tagjaként, tisztségviselőjeként dolgoztak. Ő ilyen beállítottságot hozott magával, a győri tanítói és társadalmi közélet egészen fiatalon foglalkoztatta.

A tanítóképző intézetben elsajátított zenei felkészültsége és a soproni zenetársaságban szerzett élményei már pályája kezdetén a Győri Ének- és Zeneegylet működésére irányították figyelmét, tagja lett a közösségnek. Bekapcsolódott az egylet énekkarának munkájába, hangszíne alapján a basszus szólamban énekelt. Rokonszenves volt számára, hogy az egylet ének- és zenekara szinte mindig részt vett a város ünnepségein, dalestjein, rendszeresen szerepelt helyben, illetve a vidéki városokban szervezett dalosversenyeken. Lelkesedése, megbízhatósága, mozgósító ereje rövid időn belül ismertté vált, az egylet vezetősége számított munkájára. Hosszú évekig választmányi tagként tevékenykedett, de egy időben háznagy, ellenőr, iskolaszéki tag is lett. 1909-ben húszéves tevékenysége alapján – mint a „zeneegylet értékes nagymunkásságú tagját” – bronzéremmel tüntették ki.¹⁵

A Győri Ének- és Zeneegylet országos dalosversenyen (1896)

¹⁴ Győri Közlöny 1896/57. sz. 6. p.

¹⁵ Felpéczy Petz Lajos: Győr város zenei élete 1497–1926. 120–146. p.

A Győrvidéki Tanítói Egyesület munkáját Adolf bátyja révén ismerte meg, aki évekig részt vett a társulat működésének szervezésében. Benedek Vince aktív tagként, majd alelnökként, elnökként, jegyzőként számára érdekes tevékenységi területeket talált a társaság körben. Az összejöveteleken beszámolókat s a népiskolákat érintő témákban figyelemfelkeltő, átszellemült előadásokat, felolvasásokat tartott, aktuális információkat közvetített a tanítók számára.

A közügyek iránti aktivitása korán megmutatkozott, tanügyi kongresszusokra, egyetemes tanítógyűlésekre delegáltak, országos kapcsolatokat épített ki, különféle tisztségek ellátására kérték fel. Széleskörűen tudta képviselni a Győr vidéke tanítóságának érdekeit.

A Magyarországi Tanítók Eötvös-alapjának szervezési feladatait kivételes rokonszenvvel és gondossággal végezte. Ezt a szervezetet a tanítói közszellem alakítójának, a közösség összetartó erejének tartotta. A mozgalom létrehozója Péterfy Sándor volt, aki mindenekelőtt támogatta a győri tanítókat, korábban néhány évig tanított a győri evangélikus elemi iskolában. Benedek Vince is rendkívüli módon szimpatizált az Eötvös-alap mozgalommal, amelynek keretében a pedagógusok szociális segítségére nyílt mód. Tagja lett a helyi gyűjtőbizottságnak, majd elnöke az országos osztóbizottságnak, amelynek keretében segélyre szoruló tanítókat, árvákat, özvegyeket, a hadba vonult tanítók családját segélyezték.

Amikor Péterfy Sándor mozgalmat indított a magyarországi „Tanítók Háza” létrehozására, helyi viszonylatban fáradhatatlan gyűjtő- és propagandamunkát indított el. A terv 1904-ben megvalósult, felépült a budapesti Ferenc József Tanítók Háza, s a terv szerint azzal a céllal indították el működtetését, hogy a tanítók jó képességű gyermekei felsőbb iskolákban, egyetemeken ingyenesen vagy kedvezményes díjazással lakhassanak ott tanulmányaik idején. Nevéhez kötődik a Győrött megszervezett ingyen menza, amely 25 éven át működött a vidéki tanítók gyermekeinek továbbtanulását segítve.

Az említettekén kívül további egyleteknek, egyesületeknek, társaságoknak tagja, majd hosszabb-rövidebb ideig tisztségviselője lett. Közöttük említhetők: Magyarországi Tanítóegyesületek Szövetsége; Eötvös-alap Országos Bizottsága; Kovács Pál Irodalmi Társaság; Országos Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság; Gyóni Géza Irodalmi Társaság; Dr. Kovács Pál Irodalmi és Közművelődési Társaság; Evangélikus Tanítók Országos Egyesülete; Egyházmegyei Tanítók Egyesülete, a Magyar Tanítók Turisztikai Egyesülete, stb.

Népszerűsége meggyőzően igazolta tudását, tehetségét, előadói kvalitását, ötletgazdagságát. Integráló személyiségével képes volt sok-sok embert bevonni a közösségi célok által megvalósítandó tevékenységekbe.

A Győrvidéki Tanítóegyesület hivatalos lapjaként indult el Győrött a Tanügyi Értesítő. Benedek Vince több éven át a lap társszerkesztőjeként tevékenykedett. Beszámolói, tudósítása, alkalmi közleményei folyamatosan megjelentek a lap hasábjain. Tudósított a helyi illetve az országos tanítói üléseken történekről, a kolozsvári Hunyadi Tanítók Házának avatásáról. Közölte a tanítóegyesület által kiírt pályázatok témáit, majd a pályadíjasok

névsorát. Évenként ismertetőt tett közzé az Eötvös-alap gyűjtőívén jegyzett adományokról, a támogatások összegeiről.

A Győri Közlöny és a Győri Hírlap munkatársaként is működött több éven át. A tanítómozgalommal kapcsolatos beszámolóit rendszeresen megjelentette a lapokban. Éveken át szerkesztette az evangélikus elemi iskola értesítőit.

Benedek Vince szerkesztői megbízása (1883)¹⁶

Iskolavezetői tevékenysége

A győri evangélikus egyházközség 1912. február 8-án megtartott iskolabizottsági ülésén Benedek Vincét az evangélikus népiskola igazgatójának választotta. A jegyzőkönyvi feljegyzés szerint: „(...)Eddigi működésével, pedagógiai tudásával, feddhetetlen jellemével, annyira kitért, hogy vármegyénk és az egész ország tanítói ügyeinek intézésére a vezetők közé választották, ezáltal iskolánk jó hírére is emelte (...)”¹⁷.

Igazgatói megbízását kollégái örömmel fogadták, az iskolában eltöltött 25 éves tanítói munkáját, közéleti helytállását jól ismerték, gazdag tapasztalataira számítottak. Az új igazgató az iskola hagyományaira támaszkodva kezdte vezetői feladatát; hangsúlyozva az alapvető nevelési elvet, amely szerint: „A vallás-kölcsi oktatással karöltve kiváló gondot kell fordítani a hazafias érzés ébrentartására.”

Közzétette az iskola Szolgálati Szabályzatát, amelyet a rend és fegyelem biztosításának érdekében nagyon fontosnak tartott.

Vas Boronja

Arcképe az aláírásával
(1920-as évek)

¹⁶ A megbízó-jegy a szerkesztő aláírása: Vas Boronja – Vargyas Endre írói álneve.

¹⁷ In: Jegyzőkönyv a győri ág. ev. hitv. egyházközség iskolabizottsági üléséről. 1912. február 8.

Igazgatóként a tanítás gyakorlatában is részt vett. Oktatási alapfeladatként a 4. iskolai osztály és az ismétlőbe járó növendékek tanítását látta el, és az iskolai értekezleteken előnként megbízást kapott. Rendszeresen voltak az iskolabizottsági ülések, ahol az igazgató beszámolt az intézményben történt eseményekről, a tanítás eredményességéről, a pedagógusok élet- és munkakörülményeiről. A kéziratos jegyzőkönyvekben olvasható például, hogy az iskola iránt az 1912–1913. tanévben nagy volt az érdeklődés, 442 beiratkozott tanulóval indult a munka. Mindegyik vallásfelekezettől érkeztek diákok. Ugyancsak a jegyzőkönyvből tudható, miszerint az egyházközség évente ösztöndíjpályázatot hirdet a jó tanulmányi eredményt, jó magatartást tanúsító, háttérproblémákkal küszködő diákok részére. Segélyben részesítik továbbá a rászoruló tanítókat és a tanítóözvegyeket is.

Mint igazgató gondot fordított a tanítók szakmai képzésére. Tapasztalatcsere-látogatásokat szervezett, számos folyóiratot rendelt a könyvtár részére (Evangélikus Egyház és Iskola; Evangélikus Népiskola; Evangélikus Családi Lap; Evangélikus Őrálló; Magyar Szó; Néptanítók Lapja stb.). Az iskola évkönyveinek szerkesztése is a nevéhez kötődik, ezekben az éves pedagógiai tevékenységről részletes beszámolók olvashatók. Az intézményi jelentések és adatközlések mellett alkalmanként egyes tanítókról is megemlékezik az évkönyv, pl. Cserhalmi István köszöntése nyugállományba vonulásakor, ifj. Lóránt József hősi helytállása a háborúban.

Az igazgatói beosztással megnövekedett feladatai mellett megtartotta közbizalmi tisztsegeit is. Emellett a két tanéves Győri Pincérszakiskolában magyar nyelvet tanított. A szakiskola Győrött, a régi város háza épületében működött, majd 1912-től kezdődően az evangélikus népiskola két tantermébe költözött. 1913 júliusától Benedek Vincét kérték fel a szakiskola vezetésére. Az igazgató úr ezen a területen is mesteri munkát tudott végezni, a szakiskola történetéről készült írásban ezt olvashatjuk róla: „Ennek a kiváló pedagógusnak a vezetése alatt a szakiskola olyan nívóra emelkedett, hogy országos hírnévre tett szert.”¹⁸ 1921-ben a szakiskola az iparostanonc iskolával egyesült, és átköltözött annak épületébe. Ettől kezdve már az ottani tanárok látták el a képzés feladatait.

Megláttatni a valóságot

Benedek Vincének több száz írása, értekezése, visszaemlékezése, helytörténeti dolgozata, könyvismertetése jelent meg különféle lapokban, folyóiratokban, gyűjteményes kiadványokban (Evangélikus Népiskola, Evangélikus Egyház és Iskola, Harangszó, Protestáns Tanügyi Szemle, Győri Szemle, Dunántúli Tanítók Lapja) Szerzőként, társszerzőként, szerkesztőként, lektorként a korabeli újságokban nagyon gyakran találkozhatunk nevével. Az akkori folyóiratokban ma is olvashatók cikkei, közleményei.

¹⁸ Csokonai V. Mihály: *A Győri Pincérszakiskola 25 éves története 1904–1929.* 17. p.

Milyen témák foglalkoztatták leginkább? Munkái között gyakran találkozhatunk pedagógiai vonatkozású írásokkal, környezeti tájrajzokkal és helytörténeti kérdésekkel.

Ha belelapozunk az iskola évkönyveibe, számos olyan írásra figyelhetünk fel, amelyekben pedagógiai nézeteit fejt ki; a valláserkölcsi nevelésről, a fegyelmezésről, a tanító-diák kapcsolatokról, az iskolai rendszabályokról mond véleményt. Szélesebb körű érdeklődésre számot tartó pedagógiai vonatkozású cikkeit szaklapokban tette közzé. Közöttük ilyen témákról olvashatunk: Amíg a kisgyermekből nagygyermek lesz;¹⁹ Anyákról, anyáknak – az iskola és a család szerepe a nevelésben;²⁰ A mai fiatalok lelkesége;²¹ Ifjaink szellemi táplálékáról;²² A természet szerepe az erkölcsi nevelésben.²³

A természet szeretete gyermekkorától meghatározó volt szemléletének alakulásában. Minden évszakban lélekemelő együttlétet jelentettek számára a lombos fák, a nyíló virágok, a madárdallal telített erdők, mezők. Ha lehetősége adódott, értékes időt töltött a szabadban, ami nemcsak pihenést, megnyugvást jelentett munkája beláthatatlan forgatagában, hanem ott nemes, szép gondolatok is megfogalmazódtak lelkében. Tudatában volt annak, hogy a természet megismerését, megszerettetését, a valóság megláttatását korai gyermekkorban kell elindítani. Kedves iskola rendezvényt jelentett számára a Madarak és fák napja, amelyet egész napos programmá alakított. Az iskolában megtartott nagyhatású ünnepélyt követően a diákok birtokukba vehették a környék kirándulóhelyeit, ahol alkalom adódott a természet megismerésére, s az emberi kéz alkotta környezet védelmének tudatosítására.

Szorgalmazta a tanítók turisztikai jellegű természetjárásait. Mint a Tanítók Turisztikai Egyesületének választmányi tagja kiránduló programokat javasolt, s azok összeállításakor mindig a saját tapasztalataira támaszkodott. Szemlélődő ember volt. Előzetesen pontosan végigjárta az ajánlott utakat, élményalapot szerzett írásaihoz. Az úti programokat részletes irodalmi jellegű kommentárral kívánta vonzóvá tenni, ezeket tanulmányi kirándulást tervező kartársai figyelmébe ajánlotta. Varázslatos tájrajzokat készített a Dunántúlról, otthonos volt a Balaton, a Bakony környékén, de foglalkozott még a hansági tájjal is. Tájleírásait összekapcsolta a vidékhez kapcsolódó költők, írók, történelmi nagyjaink helyi kötődéseivel. Legszebb tájleírásai még napjainkban is forrásanyagként használhatók. Az Evangélikus Népiskola folyóiratban közölt nívós természetrajzi írásai: A Dunántúl egyik természeti csodája – a Hanság ingovány; Kemenesalján át a Balatonhoz; Tanítótestvérek,

¹⁹ In: *Evangélikus Népiskola* 1940/3. 80-82. p.

²⁰ In: *Harangszó – vallásos néplap* 1911/14. 4-5. p.

²¹ In: *Harangszó* 1941/42. 343-344. p.

²² In: *Harangszó* 1931/16-17. sz. 126-127. p. 136. p.

²³ *Evangélikus Népiskola* 1940/16. sz. 150-152. p.

hív bennetek a Balaton gyöngye; Hullámzó Balaton peremén; Elégiai az elorozott Fertő-taváról.²⁴ A Kapernaum²⁵ című írásában Keszthelyt és Révfülpöt második otthonának nevezi.

Tanító kollégáival a Sárszentlőrincen (1930)

Barátjával a zirci apátság parkjában (1935)

Nagy elődök – jeles személyek

Minél alaposabban felfedezte a hazai táj szépségeit, annál jobban foglalkoztatta a térség tárgyi és szellemi örökségének kérdése. Írásaiban gyakran feltette a kérdést: emberformáló nevelésünkben, közszellemet alakító munkánkban megteszünk-e mindent azért, hogy minél szélesebb körben tudatosuljon az értékörzés fontossága és az értékkeremtésre való nyitottság? Munkáiból sugárzott a nemzeti örökség meglátására, tisztelésére s a példaértékű személyek emlékeinek megőrzésére való törekvés. Névsort állított össze azokról a jeles emberekről, akiknek emlékét véleménye szerint valamilyen formában meg kellene őrizni. Életrajzi összeállítást, méltatást készített tekintélyes szakmabeli emberekről, mottóként Garay János versrészletét használta:

Csak törpe nép feledhet ős nagyságot,
Csak elfajult kor hős elődöket.
A lelkes eljár ősei sírjához,
S gyűjt régi fénynél új szövétneket.²⁶

²⁴ A felsorolt természetrajzi írások megjelenése az Evangélikus Népiskola folyóiratban a felsorolás sorrendje szerint: E. N.: 1942/7. sz. 155-158. p. E. N.: 1909/6-7. sz. 188-196. p. E. N.: 1939/8. sz. 297-298. p. E. N. 1930/7-8. sz. 233-238. p. E. N. 1929./11-12. sz. 330-336. p.

²⁵ Kapernaum: evangélikus ház, lelkészotthon Gyenesdiáson.

²⁶ Garay János: Vezérhang

Meggyőződéssel hirdette: „A múlt tanulságokat rejt a jövő számára, de a jelen okulást meríthet belőle.”

Már fiatalon is szinte elválaszthatatlan kapcsolatot alakított ki a múlttal. A tanügyben és a társadalmi életben szerepet játszó kiváló egyénekről több tucat minősítő emlékezőt állított össze, amelyek sorra-rendre olvashatók az Evangélikus Népiskola, a Harangszó, a Tanügyi Szemle folyóiratok és egyéb kiadványok hasábjain. Portrékat feldolgozó művei valóságos arcképcsarnokot alkottak, közöttük megismerkedhetünk pl. Berecz Imre (1843–1887) zeneszerzővel, a győri gyülekezet egykori jeles orgonista karnagyával; Bakó József (1896–1962) költő-tanítóval, az új magyar líra egyik ígéretével; Váth János (1887–1962) igazgató-tanítóval, a Balaton irodalmának megteremtőjével; Demetrovics Mária (1874–1936) tanítóval, a hivatás egyik példaképével; Péterfy Sándor (1841–1913) tanítóval, a legnagyobb magyar pedagógussal; Tiszovszky Dániel (1963–1933) tanárral, kiváló kollégával; Lóránt József (1885–1915) tanítóval, a háború egyik hősi halottjával és még további neves szakemberekkel.

Milyen hangsúlyok dominálnak életrajzi írásaiban? A bemutatott portrékban olvashatunk az illető személy családi indíttatásáról, kibontakozó tehetségéről, a tanügy felvirágoztatása és a város lakosságának művelődése érdekében kifejtett szakmai munkájáról, a magyarság iránti felelősségéről, az illető szorgalmáról és önzetlenségéről a tanteremben és társadalmi téren egyaránt.

Irodalmi munkásságában nemcsak pedagógusportrék írásos bemutatását helyezte előtérbe, maradandó emlékek létrehozását is a figyelem középpontjába helyezte. 1924-ben a Győrvidéki Tanítóegyesület fennállásának ötvenéves jubileumi díszgyűlésén indítványozta, hogy Gárdonyi Géza egykori győri lakóházának falára emléktáblát helyezzenek.

Mint előterjesztésében kiemelte: „Gárdonyi Géza a miénk; – miénk, mert sorainkban értünk küzdött a mi szellemi és anyagi érdekeinkért; – miénk, mert közös velünk az érzés-és gondolatvilága. (...) Ezért kötelességünk nekünk is megvallani őt, mint a mi büszkeségünket azáltal, hogy megörökítsük kegyeletteljesen emlékét itt Győrött, ahonnan a nagy író-tanító a dicsőség útjára elindult, s ahol első irodalmi szárnypróbálgatásait kezdte. (...) Kötelességünk Gárdonyival és magunkkal szemben; mert ha nem tiszteljük nagyjainkat, nem lehet jogunk az élethez.”²⁷

Az emléktáblát anyagi források híján három év múlva sikerült elkészíttetni. Alkotója: Réthy Gyula győri kőfaragó mester.

²⁷ Gárdonyi Géza emléke – A győri lakóházán elhelyezett márványtábla leleplezésének ünnepén elmondott beszédek és alkalmi költemények. 3-4. p. (Emlékfüzet)

Az emléktábla felirata:

„Gárdonyi Géza, a nagy tanító-költő emlékének, Győr szab. kir. város és Győrvármegye tanítósága, Győr szab. kir. város támogatásával.

Sasszárnyaid e falak közt bontogattad, Dicsőséged koronáját nekünk adtad. 1927.”²⁸

Az emlékeztetés ünnepségről emlékfűzet készült, a szerkesztést Benedek Vince, Köpeczi Kiss Sámuel és Újlaki Géza végezték.

Néhány esztendő elteltével – közbenjárására – a Győr Városi és a Győrvármegyei Általános Tanító Egyesület keretében Péterfy Sándor emlékét is sikerült díszes utcatáblán megörökíteni az evangélikus iskola falán. 1932. október 5-én az emléktábla-avatás díszközgyűlésén Benedek Vince mondott emlékbeszédet, aki jóbarátként mélyen tisztelte, és együttműködésével kitartóan támogatta a magyar tanítók érdekeiért végzett lankadatlan, eredményes munkáját.²⁹ A vörös márvány emléktáblát Horváth Adorján győri művész készítette. Az emléktábla felirata:

„Nem hal meg az, ki milliókra költi dús élete kincsét, ámbár napja múl (...).”³⁰

Kezdeményezésére és közbenjárására nevezték el a győri Rába-parton húzódó utcát Péterfy Sándor nevére.

Benedek Vince Péterfy Sándor szellemi hagyatékának hűséges gondozója volt élete végéig. Péterfy síremlékének leleplezése alkalmából is ő tartott méltó megemlékezést a páratlan értékű tanító munkájáról.

A Benedek Vincéről szóló írásokban a szerzők szinte mindenütt elismerően szólnak kimagasló pedagógiai és közéleti munkájáról, érdekvédő tevékenységéről, szociális segítőkészségéről, hisz mindenütt kitűnt a szűkebb és tágabb közösségek érdekében, az egyének védelmében végzett önzetlen fáradozásával. Már 1896-ban az Országos Közegészségügyi Egyesület a népegészségügy területén kifejtett munkájáért Treffort-díjban részesítette. 1917-ben a pénzügyminiszter elismerő oklevéllel tüntette ki „(...) a hadikölcsönjegyzés érdekében végzett munkásságáért.”³¹ Ugyanezen év szeptemberében lelkiismeretes közéleti tevékenységéért III. osztályú Polgári Hadi Érdemkereszt királyi kitüntetését kapott.³²

1923-ban a Magyar Tudományos Akadémia Wodianer-díját kapta.³³ A díj odaítélésében kiemelt szempontként szerepelt a tanításban, nevelésben megvalósított gyakorlati munkássága,

²⁸ U. a. 5-6. p.

²⁹ A magyar tanítók atyja, In: Harangszó 1932. október 16. 337. p.

³⁰ Arany János: Széchenyi emlékezete.

³¹ Harangszó 1917. február 25. 71. p.

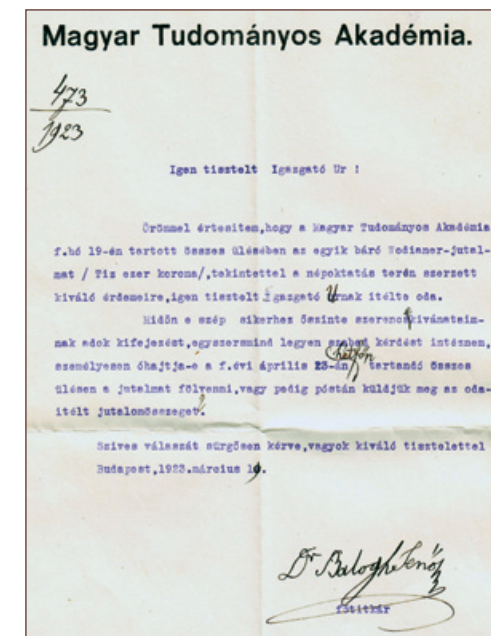
³² Harangszó 1917. szeptember 9. 189. p.

³³ Wodianer-díj: Id. Kapriorai Wodianer Albert báró 1892. december 30-án végrendeletében 50 000 korona összeget hagyott a MTA-ra a néptanítók kitüntetésére.

a gyermekeket fejlesztő erkölcsi hatása, eredményessége, a felnőttek erkölcsi és kulturális művelődésének elősegítése. Az 1923. április 11-i iskolaszéki jegyzőkönyvben olvasható, hogy „(...) az iskolaszék a méltó kitüntetésnek őszintén örül. Benedek Vince igazgató hosszú működése alatt fényes példáját adta Isten, haza, és emberszeretetével. Akarata, szorgalma, odaadása tanítói munkáját sikeressé tette.” A díj 10.000 korona jutalommal járt. Benedek Vince a díjat a budapesti Péterfy Sándor Leányotthon nevet viselő alapítványnak utalta át.

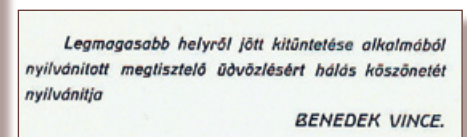

Értesítése a polgári hadi érdemkereszt elnyeréséről (1917. augusztus 25.)

A díj elnyerése után nagyszámú köszöntő levelet és levelezőlapot kapott, egyesületektől, intézményektől, barátaitól, ismerőseitől. A köszönetek visszajelzésére kártyalapot készíttetett.³⁴

A Magyar Tudományos Akadémia értesítése a Wodianer-díj elnyeréséről (1922. március 10.)

Benedek Vince köszönő kártyalapja (1922)

³⁴ A köszönőlevelek a győri Ráth Máttyás Evangélikus Gyűjtemény Levéltárában, Benedek Vince hagyatéki anyagában megtalálhatók.

Ötven esztendő a tanítói pályán

Benedek Vince 1925 márciusában a győri evangélikus egyházközség közgyűlésén ötven éves szolgálatával nyugállományba vonulását kérte. Kérését a közoktatási miniszter elfogadta, és szeptember 1-jétől felmentette a munkavégzés alól. A győri ev. egyházközség tanácsa díszközgyűlésen köszönte meg munkáját. Strasser Sándor főigazgató, iskolaszéki elnök ünnepi beszédében hangsúlyozta: „Benedek Vince félszázadon át az igazgatónak és a tanítónak is mintaképe volt, kinek belső meggyőződésből teljesített munkája biztosította népszerűségét. A magyar tanítói kar egyik legnagyobb tagja. Nagy emberszeretetéről sok írás tanúskodik. Mint tanító a legkiválóbbak közé tartozott, pedagógiai tudását, természet-imádatát sok-sok irodalmi munkája bizonyítja.” Rákos István királyi tanfelügyelő kiemelte: „Benedek Vince által tekintélyhez jutott a tanítóság, aki a magyar tanítói közszellem emberi mértéken felüli munkása. Művésze a munkáséletnek, kinek lelkénél pontosabban járó óraművet még senki nem látott.” Köpeczi Kiss Sámuel a Győri Általános Tanítói Kör szeretetének jeléül saját alkotású verssel búcsúztatta. A vers címe: Benedek Vince.

Benedek Vince az üdvözlésekre válaszolva kifejezte, hogy Isten kegyelméből tett mindig annyit, amennyit tudott. Élete folyamán következetes alapelve volt: „Az eszményi cél felé törekvés ad tartalmat az emberi életnek.” Ebben mindenkor hitt, és tapasztalatai alapján az elvet igazolva látta. Kívánja, hogy minél több önzetlen munkása legyen a hazának, akiknek kezében a jövő nemzedék nevelése biztosítva lesz.³⁵

Érdemeinek megörökítésére a Győri Tanítóegyesület nevét viselő alapítványt hozott létre Budapesten, a Tanítók Házában. Munkásságának méltatása 1927-ben a Képes Luther Naptárban is megjelent.³⁶

Korábban is felvetődött benne, ám az ötvenéves tanítói pályáját befejezve határozottan foglalkoztatta fél évszázaddal ezelőtt végzett egykori diáktársainak sorsa. Egyik tanítóképzős iskolatársával, a debreceni Horetzky Bélával elkezdték az 50 éves találkozó szervezését. Mindkettőjüket lelkesítette a rég nem látott egykori iskolatársakkal való találkozás. Szerették volna a sok eltelt év távlatából újra felidézni a valamikori boldog diákevek emlékeit, álmait. Jelentkezési felhívást tettek közzé a Haragszó című folyóiratban.³⁷ Benedek Vince évfolyamcsoportjából 4 fő (Fodor Miklós, Gróf Endre, Fliszár János és Saskó Gyula) jelentkezett, Horetzky Bélánál 5 fő jelezte a részvételét. A találkozót összekapcsolták Sopron város két fontos rendezvényével: Kapi Gyula néhai tanítóképzős igazgató síremlékének avatásával, valamint az Országos Tanítóegyesület közgyűlésével. E két neves

³⁵ A tanítói munka ünnepe. In: Haragszó 1925. november 8.

³⁶ 1927. évi Képes Luther Naptár XV. évfolyam 148–149. p. Szerk.: Hetvényi Lajos. (A cikk írója szerzői névvel: i-s.)

³⁷ Haragszó 1926. január 32. 35. p.

esemény további öregdiákokat is lelkesített, így ugyanezen a napon – 1926. június 7-én – nemcsak az ötven éve végzettek, hanem a 40, a 25 és a 10 évvel ezelőtt tanulmányaikat befejező tanítók is szerveztek találkozót. Az évfolyamos összejöveleket Benedek Vince fogta össze, a síremléken nevükben elhelyezte az emlékezés koszorúját. Aznap délután az Országos Tanítóegyesület közgyűlésén Krug Lajos egyesületi elnök beszámolóját mindannyian meghallgatták, majd Benedek Vince az elnöknek 2 millió koronát nyújtott át az alapítvány javára kulturális célra. A rendezvény után közös programot szerveztek, egymás beszámolóját megismerve „egy áldott nap szép emlékeivel a szívükben, a viszontlátás reményében elszéledtek a szélrózsa minden irányában, régi lelkesedéssel tovább imádkozva dolgozni Magyarországot.”³⁸

Ötvenéves diáktalálkozó résztvevői Sopronban (1925)

A régi lelkesedéssel tovább

Nyugállományba vonulása után is számítottak közszolgálati tevékenységére. Tisztségeket viselt, tanácsokat adott, tovább folytatta irodalmi munkásságát. Különösen felerősödött egyháztársadalmi tevékenysége, az egyházmegye több bizottságában kértek fel konzultációs, ellenőrzési tevékenységre.

Egyik jó barátja, kollégája, Niederland Vilmos írta róla: „Nyugdíjba ment, de nem vonult vissza a munkától. Ott találjuk mindenütt a közélet porondján, ahol valami szépért, jóért, nemesért vagy a közügyért kell küzdeni.”³⁹ Emellett azonban több ideje maradt barátaival való találkozásra, közös programok szervezésére.

Barátaival az evangélikus iskola udvarán (1933)

³⁸ A Tanítók Országos Nagygyűlése Sopronban. In: Haragszó 1926. július 18. 244. p.

³⁹ Niederland Vilmos: Egyesületi élet. Evangélikus Népiszkola 1943/6. sz. 140–141. p.

A Niederland család körében (1934)

A Benedek és a Niederland család a Győri Petőfi utcai evangélikus tanítólakásokban laktak szoros barátságban. Benedek Vincét jól ismerő személylyel még ma is találkozhatunk. Niederland Vilmos leánya, Olga még most is őrzi közös családi fényképüket, szeretettel emlékezik rá: „Kedves baráti kapcsolat alakult ki a két család között. Naponta bejött hozzánk, érdeklődött, és nekünk gyerekeknek sok mindenről mesélt. Közvetlen, egyszerű, barátságos, mindig derűs ember volt. Esküvőmre verset írt nekem: Szívhangok – Útravaló Olgának, Vince bácsitól címmel. A vers egyik részlete „Teljesüljön minden vágyad, tartós legyen boldogságod!” Jókivánságaihoz díszes albumot készíttetett, amelynek tervezésére és kivitelezésére Schima Bandi művészt kérte fel. Az album borítójának bélyegzőjén az esküvőnk napja olvasható: 1947. július 27. Az albumot ma is örömmel és az iránta való nagy tisztelettel őrzöm.”

Esküvői jókívánságai Niederland Olgának. A díszes album címlapja és a megcímzett boríték (1947)

Benedek Vince névjegyét tartalmazó pecsét és Schima Bandi jelvénye a díszes albumban (1947)

A család tanítói tradíciója

Benedek Vince 1877-ben házasságot kötött Tüske Eszterrel. Feleségét mint jóságos lelkű, önfeláldozó anyát írásaiban többször említette. Házasságukból három gyermek született: Margit (1879–1899), Árpád (1885–1921) és Sarolta (1881–1965). Két gyermeke apjuk tanítói példája nyomán pedagógus lett.

Családi kép (1897)

Családi kép (1910)

Unokáival a győri Bercsényi parkban (1933). A fotó hátlapjára Benedek Vince kézírásával ezt írta: „Felvétel egy derűs pillanatról”

A legkisebb leánya, Sarolta Bernáth György gazdatiszt feleségeként két gyermeket nevelt. Legnagyobb vigaszt leányában és két unokájában találta. Kedves unokáit, Saroltát és Lujza Margitot mindenben támogatta és nagyon szerette. Sok időt töltött velük együtt a természetben. Sajnos unokái nem mentek férjhez, így Benedek Vince családjának továbbvivői nincsenek. Néhány családi dokumentumot Bencsik Éva őriz Székesfehérváron, akinek nagynyja kapcsolatban volt Benedek Vince unokáival.

Benedek Vince 94 éves korában hunyt el. Temetési szertartását Túróczy Zoltán, a Dunántúli Evangélikus Egyházkerület püspöke vezette. Síremléke

Sajnos, lánya, Margit az Erzsébet-Nőiskola polgári tanítóképző intézetének elsőéves növendéke volt, amikor hirtelen elhunyt. Árpád középiskolai tanárként nagy ambícióval indult a pályán, Szombathelyen tanított, majd a Budapest-vidéki Tankerület Kir. Főigazgatóságán nyert beosztást. 36 évesen érte a halál. Fia reménykeltő pályafutásának szomorú vége különösen megtörte, miként a gyász hirdetés közzétételében írta: „Az alkotó férfikor leggyümölcsözőbb szakaszában elhunyt Benedek Árpád, a mi reményünk, életcélunk.”

Benedek Vince számára fiatal gyermekeinek elvesztése súlyos megpróbáltatást jelentett, kérelhetetlen bánatát kemény munkavégzéssel próbálta kompenzálni.

Családi síremléke

a család sírhelyén, a győri köztemetőben található. A Benedek Vince hagyományait őrző győri evangélikus Péterfy Sándor Oktatási Központ diákjai látogatják és gondozzák síremlékét.

Benedek Vince pályafutásával a család pedagógiai szolgálata befejeződött. Édesapjával, testvérével és fiával együtt összesen 145 esztendőn át szolgálták a haza oktatásügyét. A család tanítói tradíciója tehát Benedek Vince pedagógiai eredményeivel, tartalmas életútjával valóban kiteljesedett.

Mit üzen a mának szellemi öröksége?

Benedek Vince élettörténete napjainkban is megszívlelendő tanulságokat hordoz. Portréjából mély humanizmusa, a magyar szellemi értékek tisztelete, a művelődés iránti igény terjesztése, a korszerű változást követő szellemiség, az értékközpontú nevelés, a gyakorlat által igazolt jó hagyományok tisztelete, a tartalmas emberi életre való mozgósítás sugárzik. Bölcsességgel áthatott elvei hosszú élete során sokszor beigazolódtak.

Sok év telt el a személyes élettörténetét felölelő időszak óta. Közben felgyorsultak a társadalmi változások, a pedagógiában is tért hódítottak különféle irányzatok, reformok, mégis rájövünk, hogy az általa követett elvek között ma is sok elfogadhatót találunk.

A Győr-Moson-Sopron megyében tíz esztendő óta működő helytörténeti munkacsoportunk – mely hajdani jeles pedagógusok életútját kutatja azzal a céllal, hogy személyükön keresztül a tanulságos pedagógiai tradíciók példaként jelenjenek meg a kisebb és nagyobb közösségekben, és tovább gazdagítsák a helyi kulturális örökséget – örömmel fedezte fel, hogy Benedek Vince már mintegy száz esztendővel ezelőtt fontosnak tartotta a nagy elődök és jeles személyek élettörténetének feldolgozását. Jövőbelátóan, bizalommal és hittel fogalmazta meg: „A múlt tanulságokat rejt a jövő számára, de a jelen okulást meríthet belőle.”

Részlet Köpeczi Kiss Sámuel Benedek Vincét köszöntő verséből:

Életadó napja tetteid a köznek,
Eötvös szellemében szárnyakat öltenek.
Péterfy lelkéből leledezik a lelked,
Annyi árva, özvegy áldja a nevedet.
Tanító gyerekek örökzöld hálája,
Értük izzó lelked szívvel honorálja.

Összeállította: Kallós Károlyné tanár

⁴⁰ Köpeczi Kiss Sámuel: Benedek Vince (A Győri Általános Tanítói Kör szeretete jeléül).